

Begroting 2021

Hoe gaat het met Gelderland?

Provincie Gelderland

Definitief
woensdag 11 november 2020

Bezoekadres: Markt 11, 6811 CG ARNHEM
Postadres: Postbus 9090, 6800 GX ARNHEM
Telefoon: (026) 3599480
E-mail: post@gelderland.nl
Website: www.gelderland.nl

≡ provincie

Gelderland

Hoe gaat het met Gelderland?

In dit onderdeel geven wij antwoord op de vraag 'Hoe gaat het met Gelderland?'.

Dit doen we aan de hand van:

- de indicator voor het Gelders Welbevinden
- de indicatoren voor de Omgevingsvisie
- de BBV-indicatoren.

Uw Staten hebben de indicatoren voor de Omgevingsvisie vastgesteld in uw vergadering in februari 2019 (PS2019-35). Ook heeft u toen ingestemd met het voorstel om 2 keer per jaar, bij de Begroting en bij de Jaarstukken te rapporteren over de indicatoren.

Het Gelders Welbevinden

Met ingang van 2019 monitoren wij het welbevinden van onze inwoners, uitgedrukt in een score van 1 tot en met 10. In 2020 doen wij dit twee keer in verband met de bijzondere omstandigheden vanwege COVID-19.

Bronhouder: Provincie Gelderland - Monitor Gelders Welbevinden (juni 2020)

Duiding

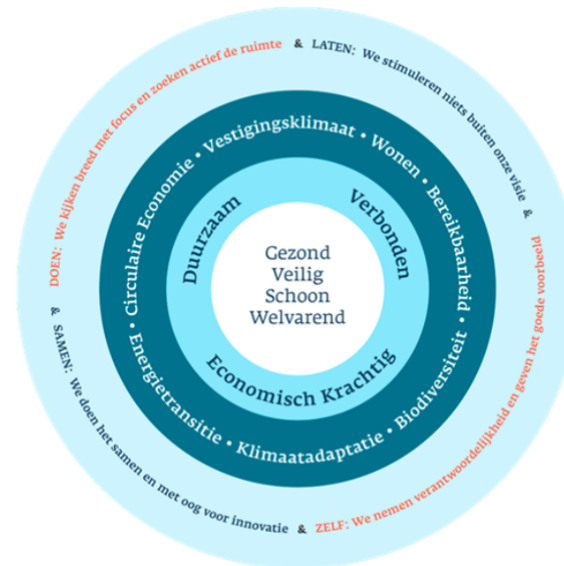
De eerste peiling van 2020 laat zien dat de Gelderlanders iets gelukkiger zijn geworden met een 7,6. Vorig jaar gaven ze hun welbevinden een 7,4. Dit is verrassend want landelijk gezien daalt het welbevinden van de Nederlanders iets, van 7,5 naar 7,4. Vermoedelijk heeft dit te maken met de aangekondigde verruiming van de COVID-maatregelen. De volgende peiling wordt in november 2020 uitgebracht. We gaan dan ook dieper in op de betekenis van deze indicator. Ook leggen we de relatie met ons beleid en met het opkomende onderwerp Brede Welvaart. We informeren uw Staten over de uitkomst.

NB. Het bleek dat in de afbeelding de scores voor 2019 voor Nederland en Gelderland gewisseld waren, in dit vervolgvoorstel hebben we de juiste score voor Nederland en Gelderland opgenomen, conform de duiding.

Indicatoren Omgevingsvisie Gaaf Gelderland en BBV

Omgevingsvisie Gaaf Gelderland

In 2018 heeft u de Omgevingsvisie Gaaf Gelderland vastgesteld (PS2018-712). Gevoed door gesprekken met inwoners, initiatiefnemers, (koepel)organisaties, bedrijven en andere overheden is een Gelderse kleuring gegeven en een stip op de horizon gezet. Een gezond, veilig, schoon en welvarend Gelderland staat daarbij centraal. Dat is het streven. Met behulp van zeven ambities richting 2050 – op het terrein van energietransitie, klimaatadaptatie, circulaire economie, biodiversiteit, bereikbaarheid, economisch vestigingsklimaat en op het woon- en leefklimaat – wordt hier verder richting aan gegeven. Daarmee is de Gelderse Omgevingsvisie het fundament onder ons handelen. In ons Coalitieakkoord Samen voor Gelderland geven we hier verder praktijk aan.

Met uw Staten hebben we afgesproken om de trends en ontwikkelingen in deze ambities met behulp van een set indicatoren te volgen (PS2019-35).

Indicatoren BBV

De BBV-indicatoren zijn door het IPO vastgesteld en worden landelijk gemonitord op de site www.waarstaatjeprovincie.nl.

Hieronder vindt u per ambitie de meest actuele scores op zowel de indicatoren van de Omgevingsvisie als de BBV-indicatoren.

Omgevingsvisie ambitie Energietransitie

2.1 In 2050 is Gelderland klimaatneutraal

Percentage broeikasgasreductie ten opzichte van 1990:

Streefwaarde: 55% broeikasgasreductie in 2030, 100% klimaatneutraal in 2050

	2015	2016	2017	2018	2019
CO ₂ -equivalenten*	17,6%	17,9%	19,2%	17,0% ***	nog niet beschikbaar
CO ₂ -emissie**	7,6%	8,5%	10,2%	11,3%	nog niet beschikbaar

*) Hierbij is de totale reductie inclusief de overige broeikasgassen zoals methaan en stikstofoxiden meegenomen

**) Reductie als gevolg van vermindering fossiele energiedragers (energiebesparing) en inzet van duurzame bronnen

***) 2018 laat een lagere reductie zien dan de jaren ervoor. Oorzaak hiervoor is dat (op dit moment) alleen voor het jaar 2018 actuele data zijn doorgevoerd in Klimaatmonitor. Deze actuele data voor de andere jaren zijn op dit moment echter nog niet beschikbaar.

De percentages zijn berekend op basis van uitstoot data in Klimaatmonitor. Voor het jaar 1990 is uitgegaan van een uitstoot van 16,4 Mton (energetische CO₂) en respectievelijk 23,6 Mton (CO₂ equivalenten).

De tabel is ten opzichte van vorig jaar met een aantal jaren uitgebreid om inzicht te geven in een trend. Het kan zijn dat cijfers in de tabel afwijken van de vorige rapportage in de Jaarstukken 2019. Dit komt omdat de gegevens in de database continu verbeterd worden. De verbetering vindt plaats op basis van beschikbaarheid van nieuwe gegevens, voortschrijdend inzicht en herstel van fouten. De verbetering werkt met terugwerkende kracht door op de data zodat historische trends consistent blijven. De nieuwste cijfers zijn dus altijd de beste cijfers.

Bronhouder: Klimaatmonitor Rijkswaterstaat (Monitoring GEA (Alliander, Klimaatverbond, Rijkswaterstaat) meetfrequentie 1 keer per jaar

Duiding

De CO₂ uitstoot via fossiele brandstoffen laat in Gelderland met de jaren een toenemend percentage CO₂ reductie zien. Dit komt door het gestegen aandeel hernieuwbare energie. De landelijke trend is vergelijkbaar als die in Gelderland.

Als naar de CO₂ equivalenten wordt gekeken dan geven de cijfers nu geen goed beeld door een incomplete dataset. Er wordt verwacht dat na de actualisatie van de jaren voor 2018 de trend de goede richting op blijft gaan.

2.2 In 2030 is er 55% broeikasgasreductie in Gelderland

a. Percentage broeikasgasreductie ten opzichte van 1990

Zie toelichting bij 2.1 In 2050 is Gelderland klimaatneutraal.

b. Energieverbruik in TJ (bruto eindverbruik):

% besparing t.o.v. voorliggende jaar, streefwaarde: -1,5% besparing per jaar

	2014	2015	2016	2017	2018
Energieverbruik (TJ)	197.967	198.181	202.139	204.363	205.092
Verandering t.o.v. voorliggend jaar	-	+0,1%	+2,0%	+1,1%	+0,4%

De tabel is ten opzichte van vorig jaar met een aantal jaren uitgebreid om inzicht te geven in een trend. Het kan zijn dat cijfers in de tabel enigszins afwijken van de vorige rapportage in de Jaarstukken 2019. Dit komt omdat de gegevens in de database continu verbeterd worden. De verbetering vindt plaats op basis van beschikbaarheid van nieuwe gegevens, voortschrijdend inzicht en herstel van fouten. De verbetering werkt met terugwerkende kracht door op de data zodat historische trends consistent blijven. De nieuwste cijfers zijn dus altijd de beste cijfers.

Bronhouder: Klimaatmonitor Rijkswaterstaat (Monitoring GEA (Alliander, Klimaatverbond, Rijkswaterstaat) meetfrequentie 1 keer per jaar

Duiding

Afgelopen jaren laten een toename van het energieverbruik zien in plaats van een afname. De streefwaarde van 1,5% energiebesparing per jaar wordt niet gehaald. Landelijk is de trend vergelijkbaar.

c. Opwek hernieuwbare energie in TJ

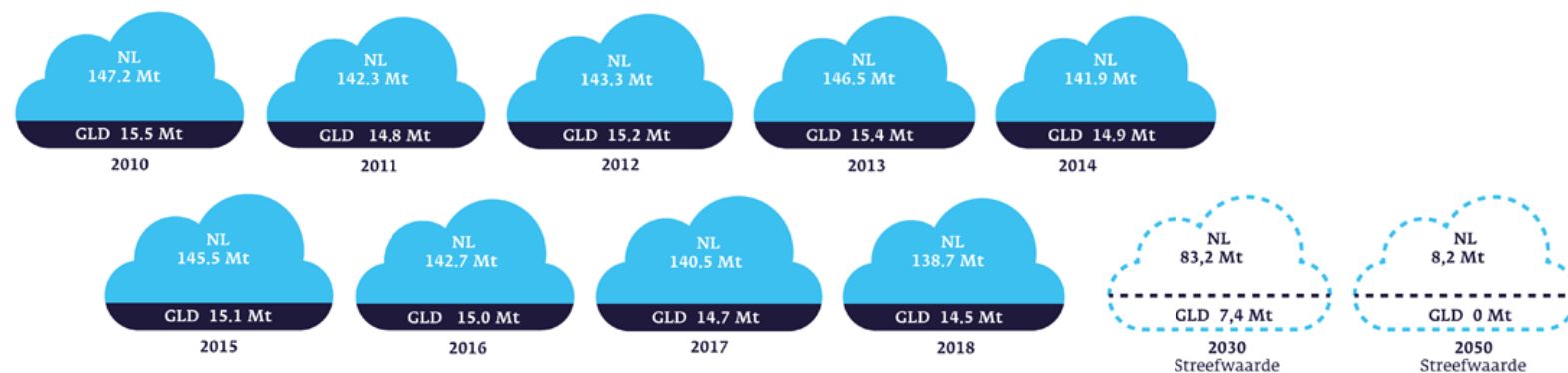
Deze indicator is ook een verplichte indicator voor het BBV. De resultaten hebben we daarom onder BBV-indicatoren hieronder opgenomen.

BBV-indicatoren Energietransitie

Emissie van broeikasgassen

De CO₂-uitstoot wordt berekend door de energiedragers (bijvoorbeeld kWh elektriciteit, m³ gas, liters benzine) te vermenigvuldigen met de emissiefactor van die energiefactor. Deze emissiefactoren variëren per jaar, afhankelijk van de brandstofmix van de elektriciteitsproductie, de hoeveelheid bijgemengde biobrandstof en de calorische waarde en koolstofinhoud van aardgas.

Hieronder geven wij de totale emissie broeikasgassen in CO₂-Megaton weer (bron: Klimaatmonitor Rijkswaterstaat).

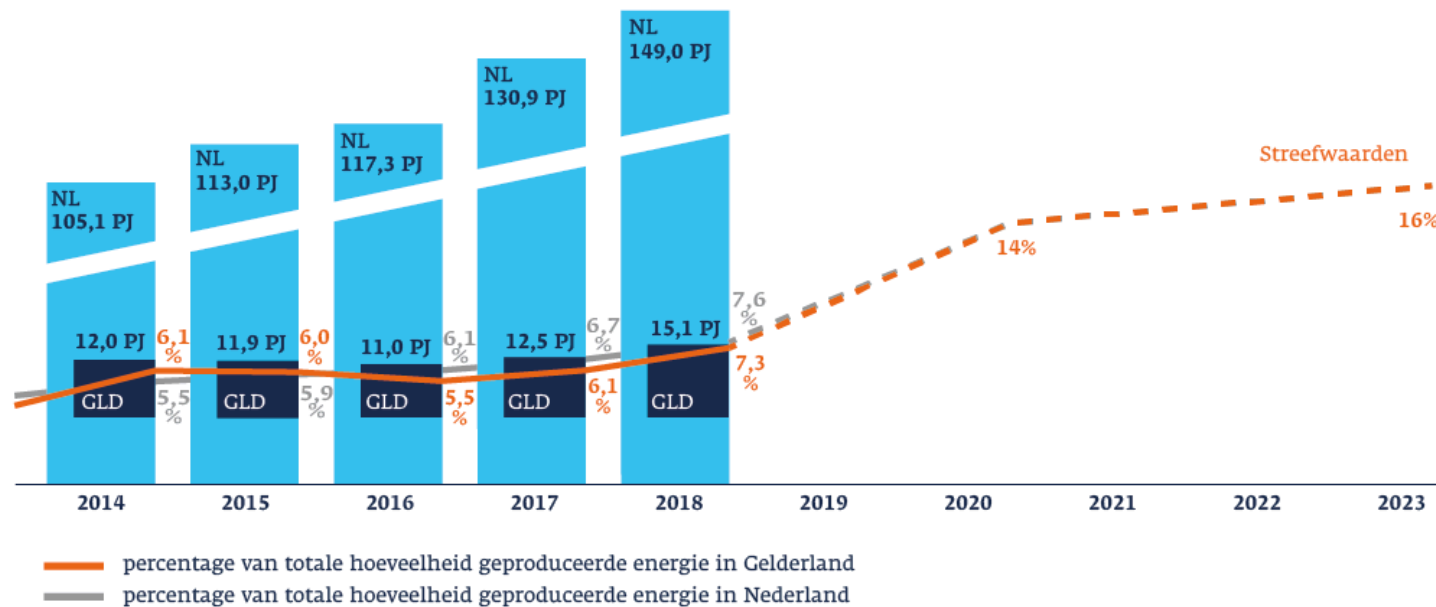

Deze BBV-indicator is onderdeel van ambitie 2 Duurzaam.

Hernieuwbare energie

De meeste productiegegevens hernieuwbare energie komen tot stand op basis van het opgestelde vermogen. De totale Nederlandse productie hernieuwbare energie wordt op basis van het lokaal opgestelde vermogen toebedeeld aan de gemeente/provincie waar de productie-installatie staat.

Hieronder geven wij de totale productie hernieuwbare energie in Petajoule (PJ) weer.

Bronhouder: Klimaatmonitor Rijkswaterstaat (Monitoring GEA (Alliander, Klimaatverbond, Rijkswaterstaat) meetfrequentie 1 keer per jaar

Het kan zijn dat cijfers afwijken van de cijfers die we hebben gepresenteerd bij de Jaarstukken 2019. Dit komt omdat de gegevens in de database continu verbeterd worden. De verbetering vindt plaats op basis van beschikbaarheid van nieuwe gegevens, voortschrijdend inzicht en herstel van fouten. De verbetering werkt met terugwerkende kracht door op de data zodat historische trends consistent blijven. De nieuwste cijfers zijn dus altijd de beste cijfers.

Duiding

Het percentage hernieuwbare energie laat een geleidelijke toename zien. Dit is ook de landelijk trend. De streefwaarde van 14% in 2020 lijkt echter niet binnen bereik.

Deze BBV-indicator is onderdeel van ambitie 2 Duurzaam.

Omgevingsvisie ambitie Klimaatadaptatie

2.3 In 2050 is Gelderland klimaatbestendig

a. Adaptatiecyclus

Het aantal Gelderse werkregio's dat iedere 6 jaar de cyclus van Stresstest (1e stap) - Regionale Adaptatie Strategie (2e stap)- Uitvoeringsplan doorloopt (3e stap).

De 1e stap in de cyclus is afgerond. De 7 werkregio's zijn klaar met de risicodialogen (gesprekken op regionaal gemeentelijk niveau en met diverse stakeholders over de uitkomsten en de betekenis van de stresstesten). Deze risicodialogen vormen de basis voor de Regionale Adaptatie Strategie (2e stap). De 7 werkregio's in Gelderland zijn op dit moment bezig met het afronden van deze strategieën (2e stap) en met de opstelling van de bijhorende uitvoeringsplannen (3e stap). De verwachting is dat alle strategieën en plannen beschikbaar zijn voor de zomer van 2021.

b. Droogte Achterhoek

In 2019 is een brede verkenning gestart naar de droogte problematiek in de Achterhoek. Deze heeft een vervolg gekregen in de vorm van een aanvullende opdracht waarbij de effecten van de weersextremen in de Achterhoek in kaart worden gebracht (speelveld, definiëring van de opgave, oplossingsrichting). Het rapport is pas in juni 2020 opgeleverd door vertraging veroorzaakt door COVID. Op 2 juli 2020 is een vervolgopdracht Droogte Achterhoek gestart. U bent daar over geïnformeerd in statenbrief (PS2020-379).

c. Bosbrand-risico Veluwe

Vanuit het programma Natuur en landschap is een onderzoek gestart naar de effecten van het veranderend klimaat op de biodiversiteit op de Veluwe. We verwachten dat dit onderzoek in 2020 wordt afgerond.

d. Overstromingsrisico Rivierenland

De provincie heeft meegewerkt aan de Regionale Adaptatie Strategie Rivierenland waarin gevolgbeperking overstromingsrisico's één van de onderwerpen is. Mogelijke maatregelen moeten nog worden uitgewerkt.

e. Vitaal en Kwetsbare functies: Gelders wegennet

We werken aan een Klimaateffectatlas voor het provinciaal wegennet en assets van Gelderland. Hierin wordt in kaart gebracht wat klimaatadaptatie betekent voor de werkprocessen rondom de Gelderse infrastructuur. Deze Klimaateffectatlas zal begin 2021 gereed zijn.

Bronhouder: Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie

Duiding

Bovenstaande zien we dat de provincie, gemeenten en waterschappen goed samenwerken in het herkennen en erkennen van klimaatrobuuste plannen en maatregelen. Vanaf 2021 worden rijksmiddelen beschikbaar gesteld onder voorwaarde van cofinanciering van de regionale overheden. Vanaf 2021 kan dan begonnen worden met de uitvoering van de maatregelen. U wordt daarover nader geïnformeerd in een apart Statenvoorstel Klimaatadaptatie 2020-2023.

2.4 In 2020 hebben we samen met partners de risico's en kansen van het veranderend klimaat in beeld gebracht

a. Stresstest per werkregio

In alle 7 werkregio's hebben gemeenten en waterschappen een stresstest uitgevoerd. Meer informatie over de monitoring staat in het Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie 2020. Wij werken in de meeste regio's (6) hieraan mee.

b. Provincie heeft stresstest uitgevoerd in 2019

Ja, wij hebben voor een aantal grotere bovenlokale opgaven (droogte Achterhoek en biodiversiteit Veluwe) een traject gestart, ons eigen beleid houdt steeds meer rekening met het veranderende klimaat, met name bij Wonen, SteenGoed Benutten, bij planbegeleiding, het beheer en onderhoud van wegen, bij de aanleg van nieuwe infrastructuur en bij de inrichting en beheer van natuur en landschap.

In 2019 is met de relevante programma's de gevolgen van het veranderend klimaat voor de verschillende programma's besproken.

Duiding

We hebben geïnvesteerd in onze interne en externe netwerken. Via de gesprekken hebben we nu een beter overzicht van de regionale klimaatopgaves.

2.5 In 2020 hebben we samen met partners strategieën opgesteld die leidraad zijn voor ons handelen

a. Aantal Gelders(%) Gelderse werkregio's dat in 2020 adaptatiestrategie heeft uitgevoerd en uitvoeringsplan heeft opgesteld.

Streefwaarde in 2020: 7/100%

3 van 7 werkregio's hebben de RAS klaar.

Werkregio	RAS	RAP
1. Rivierenland (KAR)	Gereed	Begin 2021
2. Rijk van Maas en Waal	Gereed	Najaar 2021
3. Veluwezoom	Najaar 2021	Najaar 2021
4. Vallei en Veluwe i.s.m. Utrechtse regio Vallei en Eem	Gereed	Gereed
5. Achterhoek	Najaar 2021	Najaar 2021
6. Liemers	Najaar 2021	Najaar 2021

1 van de 6 werkregio's heeft het uitvoeringsplan klaar. Geen enkele is vastgesteld door de gemeenten in de werkregio.

b. Kwalitatieve beschrijving: Klimaatadaptatie is vanaf 2020 onderdeel van provinciaal beleid en handelen.

De eerste stappen op dit terrein zijn reeds gezet. Een mooi voorbeeld is het concreet invullen van klimaatadaptatie al een afwegingskader bij investeringen (aanbestedingen) in ons provinciale wegennet.

BBV-indicator Klimaatadaptatie

Kwaliteit oppervlaktewater

De ecologische toestand van oppervlaktewateren is beoordeeld volgens de beoordelingsmethode van de Europese Kaderrichtlijn Water. De cijfers geven het percentage oppervlaktewateren weer dat de beoordeling 'goed' heeft gekregen. Het betreft een jaarlijkse beoordeling op basis van de laatste drie meetgegevens.

Voor de kwaliteit van het oppervlaktewater zijn de waterschappen primair aan zet.

Weergegeven zijn de cijfers van alle oppervlaktewateren die in het beheer van de waterschappen zijn. Het gebied van een waterschap kan provincieoverstijgend zijn. De cijfers van een waterschap dat in twee provincies ligt worden in beide provinciecijfers opgenomen.

Er zijn nog geen cijfers beschikbaar over 2019.

Percentage waterlichamen met een goede ecologische kwaliteit (bron: Informatiehuis Water)

Waterschap	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Rijn en IJssel	3	3	0	0	0	
Vallei & Veluwe	3	3	0	0	0	
Rivierenland	0	0	0	0	0	

Duiding

In Gelderland worden in totaal 80 oppervlaktewateren beoordeeld op een groot aantal indicatoren en stoffen volgens de methode 'one out, all out'. Als één indicator onvoldoende is, dan scoort het hele water onvoldoende. Op deze methode is veel kritiek, omdat de vooruitgang die we in Nederland en in Gelderland op onderdelen wel realiseren zo niet zichtbaar is.

De daling van 2015 naar 2016 werd veroorzaakt door aanpassingen in de methodiek (meer stoffen). Doel van het Europese en Nederlandse beleid is dat in 2027 alle 80 Gelderse oppervlaktewateren een goede ecologische kwaliteit hebben.

Omgevingsvisie ambitie Circulaire economie

2.6 De eerste afvalloze provincie van Nederland

a. Huishoudelijk afval per inwoner (KG)

Nog in ontwikkeling.

b. Hoeveelheid bedrijfsafval (ton)

Nog in ontwikkeling

Duiding

In 2019 hebben wij de Circulaire Atlas Gelderland opgesteld. De atlas bevat cijfers over de grootse afval- en grondstofstromen in Gelderland (nulmeting). In

totaal gaat het om 68 Mton/jaar, waarvan 80% in AgroFood en Bouwsector. Onder leiding van het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) wordt nu - samen met andere provincies- een landelijke Monitor Circulaire Economie ontwikkeld. Hiervoor heeft PBL recent een Plan van Aanpak opgesteld. Deze landelijk aanpak levert ons straks de noodzakelijke indicatoren en databestanden die nodig zijn om te kunnen rapporteren over de voortgang van het beleid. Vooruitlopend op deze uitwerking wordt nog niet gerapporteerd op deze doelstelling.

2.7 Gebruik van grondstoffen in Gelderland met 50% teruggebracht in 2030

Nog in ontwikkeling.

Duiding

In 2019 hebben wij de Circulaire Atlas Gelderland opgesteld. De atlas bevat cijfers over de grootse afval- en grondstofstromen in Gelderland (nulmeting). In totaal gaat het om 68 Mton/jaar, waarvan 80% in AgroFood en Bouwsector. Onder leiding van het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) wordt nu - samen met andere provincies- een landelijke Monitor Circulaire Economie ontwikkeld. Hiervoor heeft PBL recent een Plan van Aanpak opgesteld. Deze landelijk aanpak gaat ons de noodzakelijke indicatoren en databestanden leveren die nodig zijn om te kunnen rapporteren over de voortgang van het beleid. Vooruitlopend op deze uitwerking wordt nog niet gerapporteerd op deze doelstelling.

Omgevingsvisie ambitie Biodiversiteit

2.8 In 2030 is 75% van de Europese doelen van de vogel- en habitatrictlijn behaald

Percentage behaalde Europese doelen van de vogel- en habitatrictlijn (VHR) met beleid uit natuurpact (uit: Evaluatie Natuurpact 2017 en 2020):

Streefwaarde 2017: 55%

Streefwaarde 2027: 65%

In 2020 vond de tweede evaluatie plaats van het Natuurpact door het Planbureau voor de Leefomgeving. Daaruit blijkt dat het doelbereik van de Vogel- en Habitatrictlijn nog steeds 55% is. Zie het rapport Lerende evaluatie van het Natuurpact 2020 voor achtergrondinformatie.

(bronhouder: Periodieke evaluatie Natuurpact door PBL. '1e-meting' 2017, 2e-meting 2020, 2023, 2026, 2029

Staat van de Natuur 2018-2021-2024-2027-2030 (bronhouder: BLJ12 (IPO), geeft opdracht aan CBS om dit te meten).

Duiding

Dit betekent dat we nog geen directe resultaten zien van de maatregelen die we hebben genomen. Reden is dat we nog actief zijn met de realisatie van het GNN, met de herstelmaatregelen van de natuur tot 2027. De verwachting is dat we daarna herstel zien naar de 65%. Willen we naar de 75% gaan dan zijn ook buiten het GNN maatregelen nodig om te komen tot herstel van het ecosysteem. In de lerende evaluatie van het natuurpact 2020 worden de volgende beleidsaanbevelingen meegegeven waar we in Gelderland ook actief mee bezig zijn:

- Realisatie GNN en natuurherstel intensiveren;
- Aanpak stikstof van belang voor natuurherstel;
- Nieuwe samenhangende afspraken maken over de aanpak in gebieden voor natuurontwikkeling, stikstof, landbouw, klimaat en verstedelijking;
- In de overgangszone rondom GNN natuur combineren met andere opgaven;
- Bedrijfsperspectief bieden voor de landbouw in de vorm van natuurinclusieve bedrijfs- en verdienmodellen;
- Betrokkenheid van de samenleving vergroten.

2.9 In 2050 gaat het goed met de biodiversiteit in Gelderland

Het gaat goed met de biodiversiteit als er een positieve trend is in de Living Planet Index (LPI) van Gelderland.

In mei 2018 zijn uw Staten voor het eerst geïnformeerd over de staat van de Gelderse Natuur via de rapportage “De staat van de natuur in Gelderland (PS2018-369). Nieuwe informatie hierover komt pas in 2021.

(bronhouder: Staat van de Natuur 2018-2021-2024-2027-2030 (bronhouder: BIJ12, (IPO). IPO geeft opdracht aan CBS om dit te meten)

Duiding

Zoals bij de Jaarstukken 2019 is gerapporteerd is de algemene afname van biodiversiteit gekeerd, maar is er nog steeds een forse opgave voor. Nog circa 40% van de in Gelderland thuis horende soorten staat op de Rode lijst van bedreigde soorten. Zo is de trend bij zoogdieren en libellen positief maar bij vogels zien we nog een matige afname. De sinds 1990 aanvankelijk nog afnemende biodiversiteit op heiden en in bossen is omgebogen in een stabiele situatie. Herstel is nog niet opgetreden omdat op enkele structurele problemen onvoldoende voortgang is geboekt. Dat betreft de depositie van stikstof, de aanpak van de verdroging en de achteruitgang van natuur en landschap buiten de natuurgebieden.

BBV-indicatoren Biodiversiteit

Ingerichte natuur

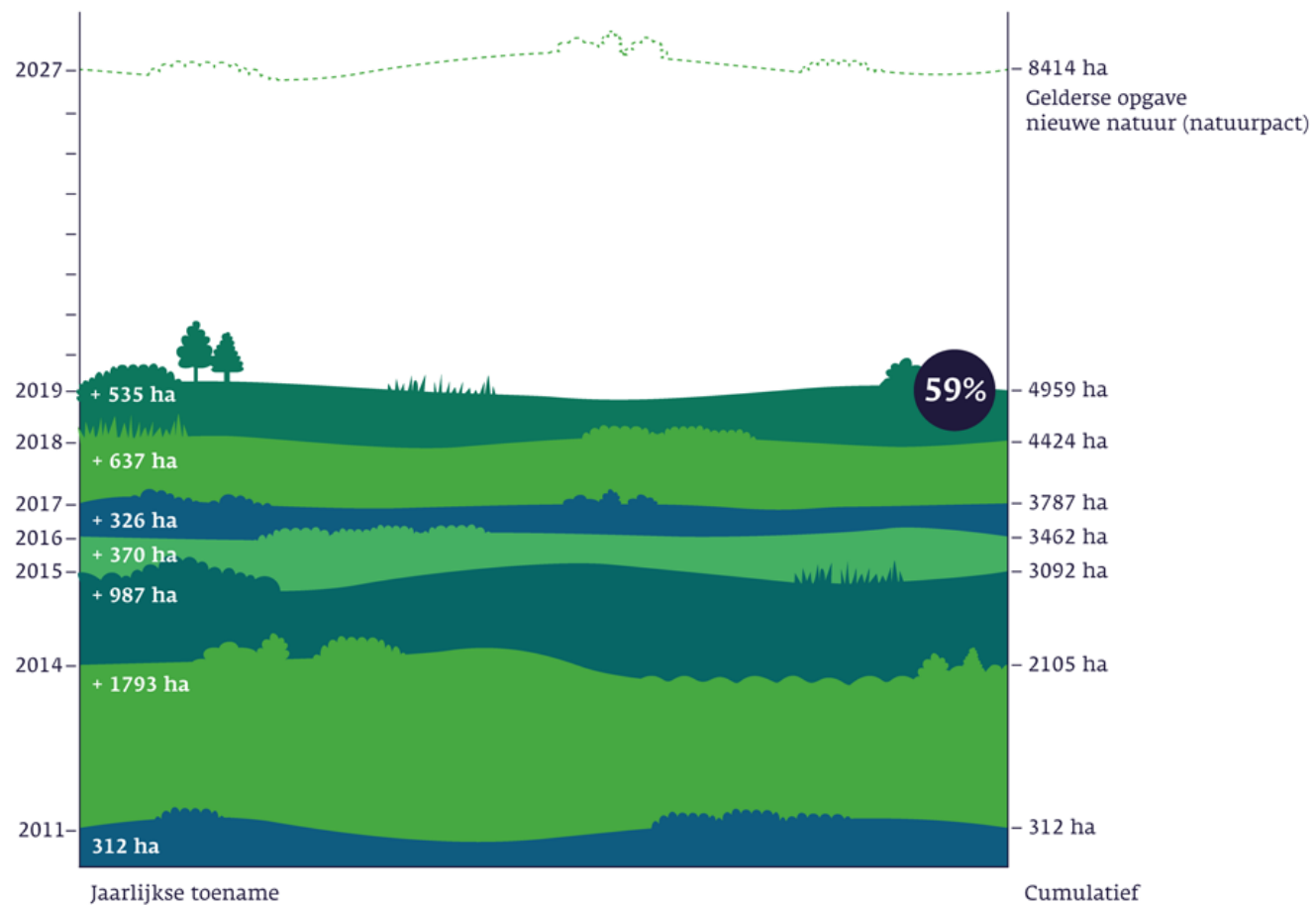
De site www.waarstaatjeprovincie.nl richt zich op ingerichte én verworven natuur. De onderstaande indicator richt zich alleen op ingericht natuurgebied.

Dit betreft het oppervlakte ingerichte natuur in hectare. Onder inrichting worden gebieden verstaan waar inrichtingsmaatregelen zijn uitgevoerd die noodzakelijk zijn voor de realisatie van het natuurdoel. Als er geen inrichtingsmaatregelen nodig zijn, wordt het gebied ook beschouwd als ingericht.

De landelijke opgave voor extra natuur is vastgesteld op 80.000 hectare. Daarvan moet de provincie Gelderland 8.414 hectare nieuwe natuur realiseren. De nieuwe natuur moet volgens het Natuurpact uiterlijk 31 december 2027 gereed zijn.

Hieronder geven wij het nieuw natuurgebied binnen Natuurnetwerk Nederland in hectares (bron: concept Voortgangsrapportage Natuur 2019) weer. Aan de linkerzijde is de jaarlijkse toename opgenomen. Aan de rechterzijde de cumulatie van de hectares.

De stand op 31 december 2019 is dat er 4.959 hectare van de provinciale opgave voor nieuwe natuur gerealiseerd is. Daarmee hebben we 59% van de opgave gerealiseerd. Het kan zijn dat cijfers afwijken van de vorige rapportage in de Jaarstukken 2019. Dit komt door correcties in de database of doordat percelen in of uit het Gelders Natuurwerk gebracht zijn.

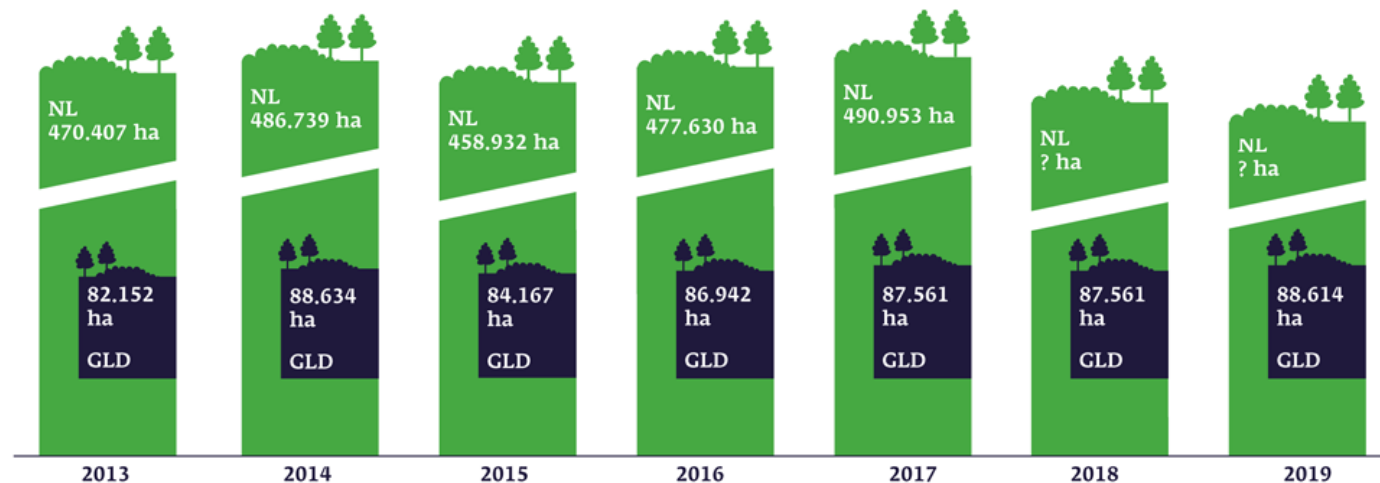
Deze BBV-indicator is onderdeel van ambitie 3 Natuur en cultuur.

Beheerde natuur

Dit betreft het oppervlakte grondgebied dat in beheer is als natuurgebied. Hierbij gaat het om gesubsidieerd natuurbeheer in het kader van het Subsidiestelsel Natuur en Landschap (SNL, vanaf 2016 SVNL).

Natuurbeheerders kunnen subsidie krijgen voor natuur- en landschapsbeheer. De doelstellingen voor het natuurbeheer en mogelijkheden voor subsidie liggen vast in het Natuurbeheerplan Gelderland. Bij de subsidie voor natuurbeheer moet de beheerder zijn terrein openstellen.

In 2019 verstrekten wij voor 88.614 hectare een natuurbeheersubsidie aan natuurbeheerders. Zo'n 44.123 hectare natuur is in Gelderland in beheer zonder subsidie. Dat gaat onder meer om natuurterreinen van defensie en overheden, maar ook om natuurterreinen van natuurbeheerders die bijvoorbeeld niet opengesteld zijn voor publiek. Hieronder geven wij de oppervlakte natuur weer in hectares, met onderscheid in beheer met, en zonder, provinciale subsidie (bron: BIJ12, concept Voortgangsrapportage 2019) weer.

Op de site www.waarstaatjeprovincie.nl zijn de cijfers tot en met 2017 opgenomen, vandaar dat wij voor 2018 en 2019 alleen het aantal hectares voor Gelderland hebben opgenomen.

Deze BBV-indicator is onderdeel van ambitie 3 Natuur en cultuur.

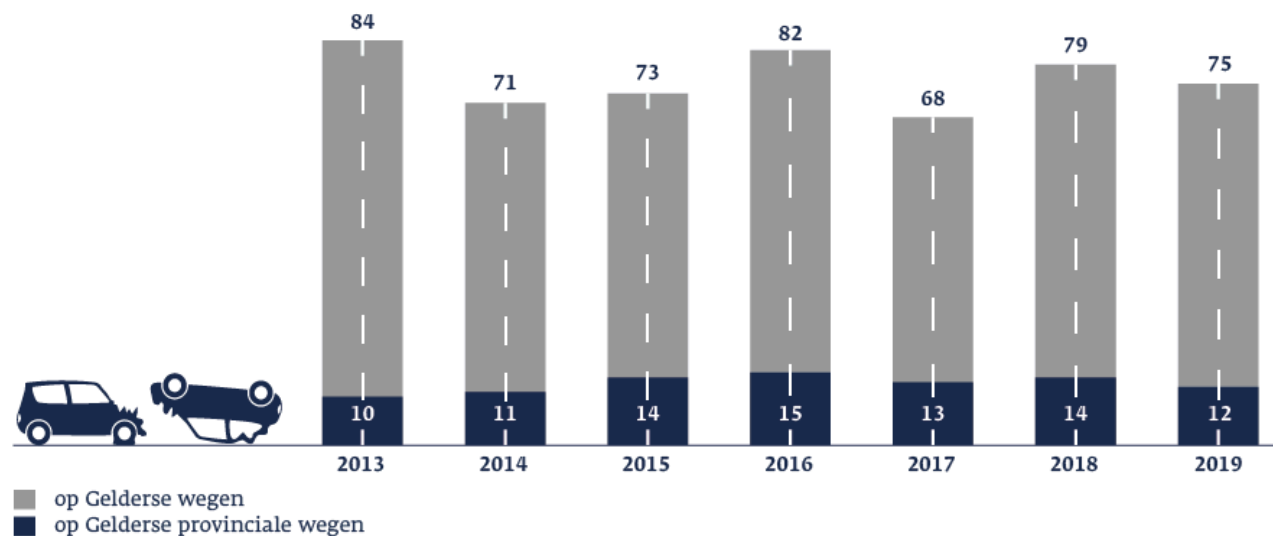
Omgevingsvisie ambitie Bereikbaarheid

2.10 In 2050 is de groei van de mobiliteit op een slimme manier opgevangen en verplaatsen mensen in Gelderland zich veilig, snel, betaalbaar en klimaatneutraal. Snel en veilig internet fungeert daarbij als alternatief voor fysieke verplaatsingen

Deze doelstelling monitoren we aan de hand van de volgende indicatoren:

a. Veilig: aantal ongevallen met dodelijke slachtoffers

We nemen hier het aantal dodelijke verkeersongevallen in heel Gelderland en het aantal op provinciale wegen.

Bronhouder: BRON2 Bestand geRegistreerde Ongevallen Nederland 2.0, RWS. *2019, voorlopige cijfers.

b. Snel: vertraging in de spits ten opzichte van daluren.

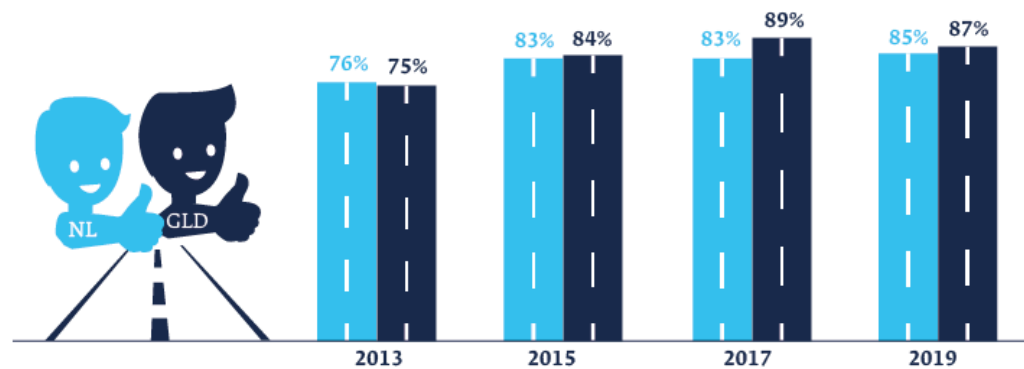
Percentage weglengte (provinciale wegen) met ongewenste vertraging: reistijd in de spits is 1,5 keer of meer langer dan in de daluren:

	2018	2019
Percentage weglengte (provinciale wegen) met ongewenste vertraging: reistijd in de spits is 1,5 keer of meer langer dan in de daluren	2,20%	2,03%

Bronhouder: Nationaal Databank Wegverkeergegevens

c. Tevredenheid weggebruiker

Percentage (zeer)tevreden weggebruikers op provinciale wegen.

Bronhouder: WOW-wegbelevingsonderzoek 2 jaarlijks.

d. Klimaatneutraal: in 2030 bus volledig CO2 neutraal

Het Centraal Planbureau monitort het Klimaatakkoord, exclusief maatregelen voor duurzame mobiliteit. In samenwerking met het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat wordt gewerkt aan monitoring van duurzame mobiliteit. We zullen in 2021 verkennen in hoeverre we op landelijk en regionaal niveau nog beter inzicht kunnen krijgen in hoeverre de CO2 uitstoot binnen de mobiliteitssector afneemt.

2.11 In 2050 is het netwerk voor goederenvervoer in Gelderland toegankelijk, duurzaam en klimaatneutraal

a. Belangrijke knelpunten in logistiek en goederenvervoer (weg, water en spoor) zijn weggewerkt

- *Weg*

Er wordt gewerkt aan de realisatie van het Kwaliteitsnetwerk Goederenvervoer. De knelpunten (het niet-toegestaan zijn van Lange zware vrachtwagens (LZV's) en het ontbreken van verlenggroen voor vrachtwagens in verkeersregelininstallaties waar dit wel zinvol is) zijn in beeld gebracht en worden in de reguliere trajectaanpak weggewerkt.

Er is 1 LZV-knelpunt opgelost. Op 16 plekken is verlenggroen voor vrachtverkeer zinvol, 7 van deze knelpunten zijn opgelost.

- *Water*

Het onderzoek onder leiding van de RWS naar de robuustheid vaarwegen op de MIRT (Rijksprogramma) goederencorridor Oost en Zuid Oost is afgerond. Hierbij zijn een aantal knelpunten en maatregelen voor een robuust vaarwegennetwerk op de corridors in beeld gebracht en korte en lange termijn maatregelen geprioriteerd. Dit betreft maatregelen op het gebied van aanpak van sluizen (Grave, Weurt), wegwerken achterstallig onderhoud en vervanging, aanpakken opdiepte in de rivier, toelatings- en ontheffingenbeleid voor groter en breder varen, digitalisering en goede en vraaggerichte bediening van de scheepvaart. In het kader van het BO MIRT zullen met de Minister afspraken worden gemaakt hoe deze in het rapport voorgestelde maatregelen kunnen worden opgepakt.

- *Spoor*

We zetten in op de Railterminal Gelderland. Het herziene ontwerp inpassingsplan voor het RTG is op 1 september vastgesteld door GS. Dit samen met de ontwerp natuurvergunning en watervergunning. Tussen 10 september t/m 21 oktober 2020 ligt dit ter inzage. Begin 2021 wordt het inpassingsplan ter vaststelling aangeboden aan Provinciale Staten.

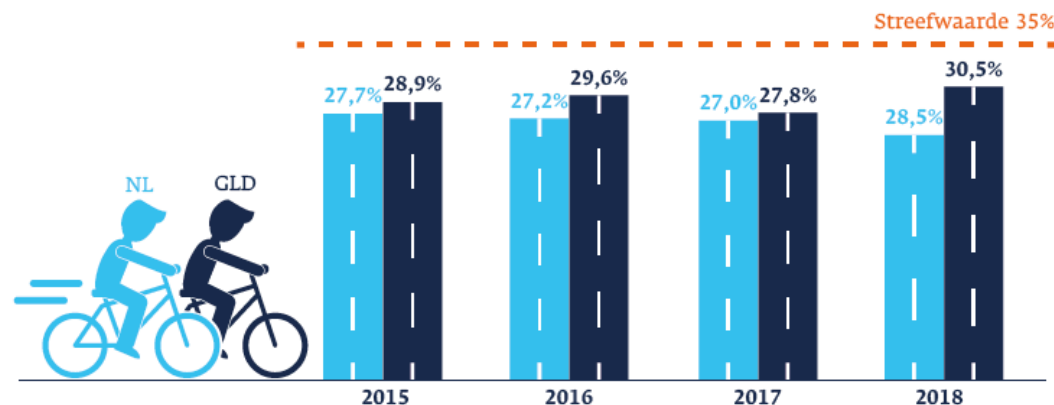
b. CO₂ neutraal in 2050

In lijn met het Klimaatakkoord zijn door overheden (provincies en het ministerie van IenW) en vertegenwoordigers van het bedrijfsleven (onder andere de Logistieke Alliantie, het Topteam Logistiek) doelstellingen en acties geformuleerd om te streven naar een logistiek systeem voor goederenvervoer dat zowel concurrerend, emissievrij als veilig is in 2050. Via het samenwerkingsprogramma Goederenvervoercorridors Oost en Zuidoost is Gelderland partner.

Bronhouder: Goederenvervoeragenda, ministerie I en W en Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat, juli 2019

2.12 Het aandeel verplaatsingen met de fiets vergroten

Streefwaarde: 35% van het totaal aantal verplaatsingen met de fiets in 2030.

Bronhouder: CBS

Duiding

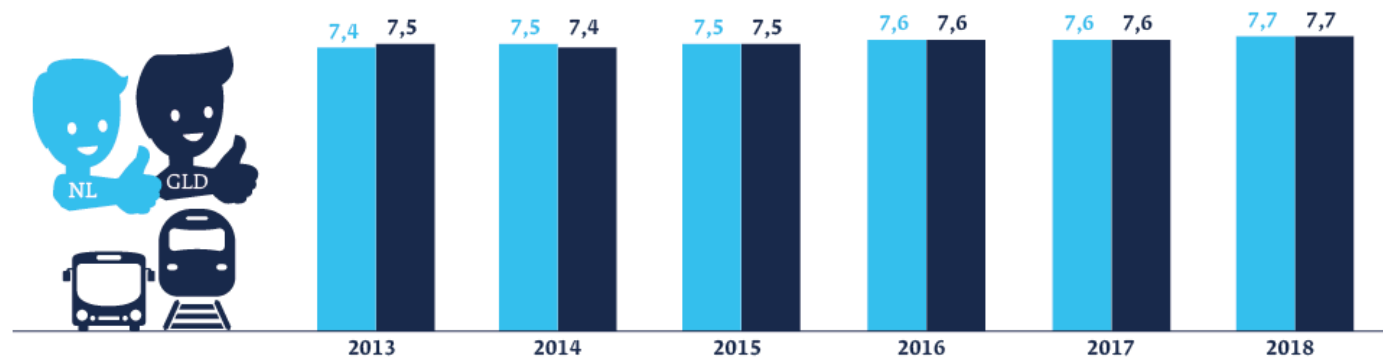
We zien dat, nadat de cijfers jarenlang rond de 25% schommelden, er nu een gestage groei is waar te nemen. En zeker als het gaat om de ontwikkelingen in Gelderland. De lichte dip in 2017 is hoogst waarschijnlijk doordat er in 2017 meer regen viel, 100 mm meer dan gemiddeld in een jaar. Hoewel niet met zekerheid te zeggen kan de groei ook te maken hebben met de realisatie van snelle fietsroutes. Sinds 2015 zijn het RijnWaalpad, De Liemers, het

Batavierenpad en Maaswaalpad gerealiseerd. Deze routes zijn een goed alternatief voor het autogebruik en zorgen voor een toenemend aantal fietsers in woon-werk en recreatief verkeer.

BBV-indicatoren Bereikbaarheid

Waardering openbaar vervoer

Dit betreft het gemiddelde waarderingcijfer (algemene oordeel) voor het regionaal openbaar vervoer. Dit cijfer is gebaseerd op de OV-Klantenbarometer: een jaarlijks terugkerend onderzoek naar de mening van reizigers in het stads- en streekvervoer. De weergegeven cijfers hebben betrekking op de vervoersgebieden waarvoor de provincie de concessie heeft afgegeven. De vervoersgebieden van de metropoolregio's blijven dus buiten beschouwing.

Bronhouder: OV-klantenbarometer

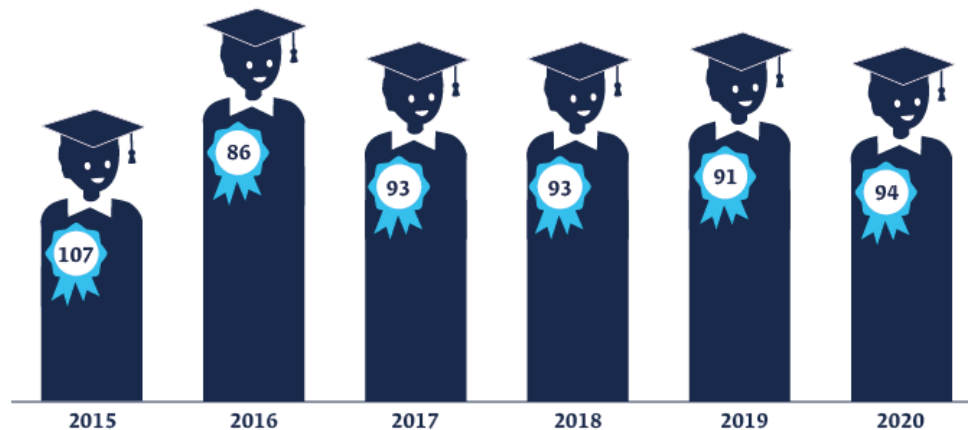
Deze BBV-indicator is onderdeel van ambitie 5 Economie en mobiliteit.

Omgevingsvisie ambitie Vestigingsklimaat

2.13 Wij willen onze concurrerende kennispositie binnen Europa verder versterken

Deze doelstelling monitoren we aan de hand van de volgende indicatoren:

a. Gemiddelde Times Higher Education ranking WUR en Radboud

Bronhouder: Times Higher Education

b. Research & Development uitgaven als percentage van het Bruto Binnenlands Product

Bronhouder: Eurostat

c. Aandeel onderzoekers in de gehele werkgelegenheidspopulatie (%)

	2013	2014	2015	2016	2017
Gelderland	2,23	2,43	2,30	2,26	2,44
Nederland	2,29	2,35	2,30	2,28	2,28
EU	1,73		1,80		1,94

Bronhouder: Eurostat

Duiding

Bovenstaande geeft aan dat de positie van onze universiteiten ten opzichte van de rest van de Europese universiteiten nagenoeg gelijk blijft. Daarnaast zijn de uitgaven aan R&D als percentage van het BBP en het aandeel onderzoekers in de werkgelegenheidspopulatie in Gelderland gestegen terwijl er in Nederland als geheel sprake was van stagnatie.

Ook stegen de uitgaven aan R&D als percentage van het BBP harder dan het EU gemiddelde en groeit het aandeel onderzoekers in de werkgelegenheidspopulatie mee met het Europese gemiddelde. Hieruit blijkt dat Gelderland bezig is met het versterken van de concurrerende kennispositie binnen Europa

2.14 Om onderscheidend te blijven, halen we in 2050 maximaal profijt uit onze unieke combinatie van stedelijke en groene kwaliteiten

Deze doelstelling monitoren we aan de hand van de volgende indicatoren:

a. Bereikbaarheid

Gemiddelde afstand (km) van alle inwoners in een gebied tot de dichtstbijzijnde oprit van een rijks- of provinciale weg en een belangrijk overstapstation, berekend over de weg.

	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Gelderland	7,7	7,7	7,7	7,7	7,8	7,7
Nederland	6,1	6,1	6,1	6,2	6,2	6,2

Bronhouder: CBS

b. Natuur

De gemiddelde afstand (km) van alle inwoners in een gebied tot het dichtstbijzijnde park of plantsoen, bos en open natuurlijk terrein, berekend over de weg.

	2006	2008	2010
Gelderland	2,5	2,4	2,0
Nederland	2,5	2,6	2,1

Bronhouder: CBS

c. Voorzieningen

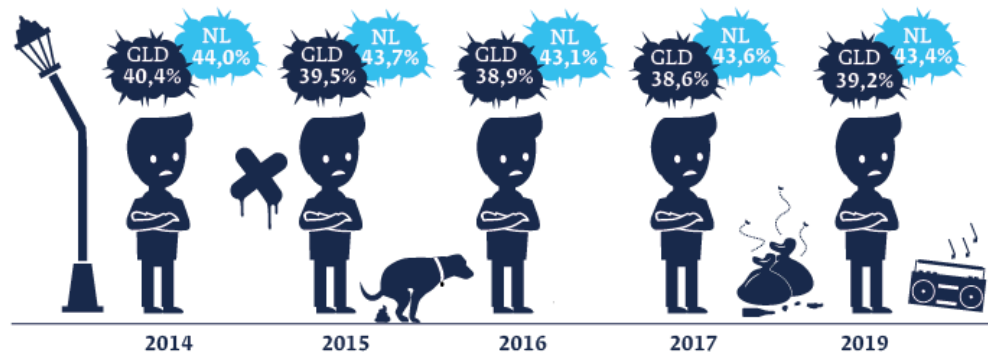
Gemiddelde afstand (km) van alle inwoners in een gebied tot dichtstbijzijnde basisonderwijs, voortgezet onderwijs, huisartsenpraktijk, ziekenhuis, museum, bioscoop, podiumkunsten en supermarkt, berekend over de weg.

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Gelderland	3,5	3,4	3,4	3,4	3,4	3,4	3,4
Nederland	3,2	3,1	3,1	3,1	3,1	3,1	3,1

Bronhouder: CBS

d. Overlast

Het percentage mensen dat veel overlast ervaart in de eigen buurt. Deze overlast kan komen door rommel op straat, vernield straatmeubilair, bekladde muren of gebouwen.

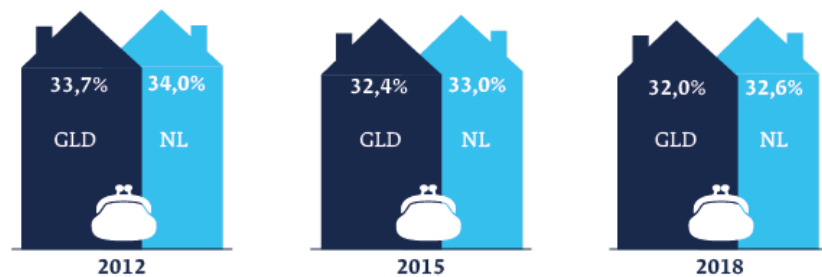
Bronhouder: CBS

e. Wonen tevredenheid

Zie Ambitie Woon- en Leefomgeving indicator 2.16, b1 en b2

f. Woonlasten

De gemiddelde woonquote voor de optelsom van de huur- en koopsector. De woonquote is het gemiddeld percentage van het besteedbaar huishoudinkomen dat besteed wordt aan woonlasten.

Bronhouder: CBS

Duiding

De bereikbaarheid van de regio en de bereikbaarheid van de voorzieningen in de regio blijven stabiel. Dit geldt zowel voor Gelderland als Nederland. We zien dat de gemiddelde afstand tot de natuur kleiner is geworden, waarbij de afstand in Gelderland iets meer is afgenomen dan het landelijk gemiddelde. De ervaren overlast blijft in Gelderland ook stabiel, terwijl die in Nederland als geheel afneemt. Het percentage mensen dat overlast ervaart in Gelderland ligt wel nog altijd ruim lager dan het landelijk gemiddelde. De gemiddelde woonquote in Gelderland ligt onder het Nederlands gemiddelde en is de afgelopen jaren ook sterker gedaald. Op alle indicatoren scoort Gelderland stabiel of zien we een verbetering door de jaren heen.

2.15 In 2050 zijn alle werklocaties in Gelderland duurzaam ingericht qua energie, klimaatbestendigheid en logistieke en productiestromen

De toekomstbestendigheid van werklocaties meten we door alle werklocaties te scoren op drie aspecten. De totaal score is het gemiddelde van de score op deze aspecten.

Toekomstbestendigheid bedrijventerreinen (2019)

Aspect	Score (1-5 schaal)
Duurzaam & Gezond	2,3
Fysiek / ruimtelijk	3,3
Sociaaleconomisch	2,7

Totaal score	2,8
---------------------	------------

Bronhouder: Provinciaal onderzoek naar toekomstbestendigheid van bedrijventerreinen 2019. Dit onderzoek wordt elke 2 jaar herhaald.

BBV-indicator Vestigingsklimaat

Bruto regionaal product (BRP)

Dit betreft het bruto regionaal product (tegen marktprijzen) per provincie. Het getoonde percentage is de verandering in het BRP ten opzichte van het voorafgaande jaar. Het meest recente cijfer is van 2019.

Percentage toename BRP ten opzichte van voorgaand jaar (bron: Centraal Bureau voor de Statistiek)

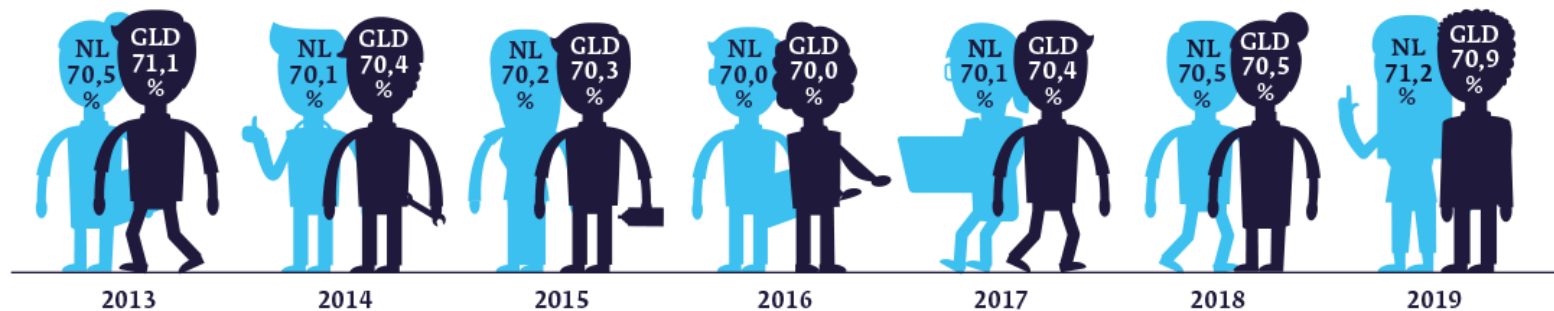
	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Gelderland	-1,3	1,6	2,4	1,9	3,1	2,6	1,5
Nederland	-0,2	1,4	2,3	2,2	2,9	2,6	1,8

Deze BBV-indicator maakt onderdeel uit van ambitie 5 Economie en mobiliteit.

Werkgelegenheid

Werkgelegenheid wordt hier uitgedrukt in het percentage bruto-arbeidsparticipatie: het aandeel van de (werkzame en werkloze) beroepsbevolking in de totale bevolking van 15-75 jaar.

Hieronder geven wij het percentage bruto arbeidsparticipatie (bron: Centraal Bureau voor de Statistiek) weer.

Deze BBV-indicator maakt onderdeel uit van ambitie 5 Economie en mobiliteit.

Omgevingsvisie ambitie Woon- en leefomgeving

2.16 Gelderland heeft een aanbod aan woningtypen en woonmilieus passend bij de diversiteit aan woningvraag

a1. Percentage / aantal gerealiseerd van de opgave 2030 (100.000 van 2015 – 2030)

	2015	2016	2017	2018	2019
Aantal	5.600	6.900	7.400	9.100	9.200
Percentage	5,6%	12,5%	19,9%	29,0%	34,1%

Bronhouder: Woningbehoefte o.b.v. Primos prognose, (1x in de 2 a 3 jaar), Realisatie woningbouw o.b.v. gegevens gemeenten/Centraal Bureau voor de Statistiek

Duiding

Volgens de Gelderse prognose uit 2019 zijn er voor de periode 2019 tot 2030 nog 83.000 woningen nodig. In 2019 zijn per saldo ongeveer 9.200 woningen toegevoegd. Behalve door nieuwbouw is de woningvoorraad in Gelderland gegroeid door woningsplitsingen en door transformatie van bijvoorbeeld kantoren of oude schoolgebouwen naar woningen. Dit is het tweede jaar op rij met een aanzienlijke woningproductie. Daarmee lijkt in 2019 nog geen sprake van een achterblijvende woningbouwproductie i.v.m. de stikstofproblematiek. Het afgelopen jaar was men instaat op basis van al verleende vergunningen flink door te bouwen. Met een dalende afgifte van bouwvergunningen in 2018 en 2019 vanwege de stikstofproblematiek en de COVID-19 crisis zal de nieuwbouwproductie naar verwachting in 2020/2021 terugvallen.

In Gelderland is er momenteel een woningtekort van gemiddeld 4% met flinke uitschieters naar boven in enkele steden. Met het actieplan Wonen worden verschillende acties en middelen ingezet om de bouwproductie op gang te houden en de versnelling te realiseren. De focus ligt daarbij in eerste instantie op de regio's en gemeenten in Gelderland met hoge druk op de woningmarkt zoals de regio's FoodValley en Arnhem-Nijmegen.

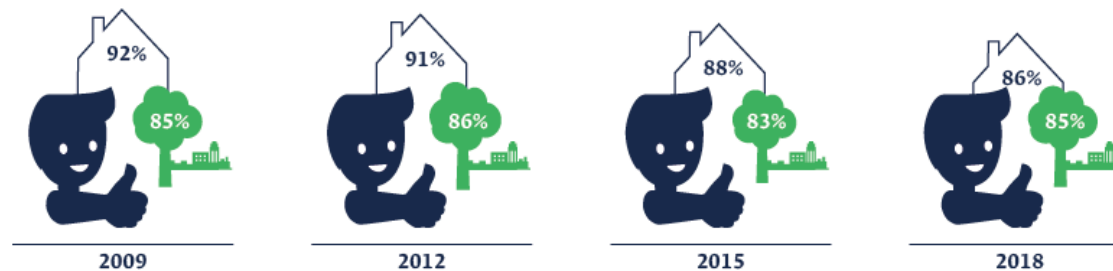
Naar aanleiding van de schriftelijke vragenronde bij deze Begroting hebben we de percentages toegevoegd. Hierbij opgemerkt dat het percentage voor 2019 is berekend op basis van de verhoogde restopgave tot 2030, gebaseerd op de Gelderse bevolkings- en huishoudensprognose 2019, 83.000 woningen erbij in de periode 2019 tot 2030 in plaats van de oorspronkelijke restopgave van 71.000 woningen voor de jaren 2019 tot 2030.

a2: Gespecificeerd naar: gestapeld/appartementen en eengezins, koop en huur, vrije huur en sociale huur

Ongeveer driekwart van de gerealiseerde woningen in 2019 zijn eergezinswoningen en een kwart appartementen. De nadruk ligt sterk op koop; ongeveer 70% van de toevoegingen zijn koopwoningen. Goedkope koopwoningen (<€200.000) zijn er nauwelijks gerealiseerd (3% van het totaal). Circa 16% van de toevoegingen zijn sociale huurwoningen (met een huurprijs onder de liberalisatiegrens). Ongeveer 10% van de woningproductie in 2019 betreft middenhuur en 4% dure huur.

Van een deel van de gerealiseerde woningen zijn de kenmerken niet bekend uit de beschikbare gegevens. Met het actieplan Wonen wordt ingezet op meer betaalbare en flexibele woningen.

b. Percentage Gelderse huishoudens dat (zeer) tevreden is over de woning (b1) én over de woonomgeving (b2)

Bronhouder: WoonOnderzoek 2018; Infographic woningvoorraad (Min. Binnenlandse Zaken)

Er zijn geen nieuwe gegevens beschikbaar over deze indicator. Bron van deze indicator is het landelijke WoON-onderzoek dat om de drie jaar wordt uitgevoerd. Gegevens van WoON 2021 komen in de eerste helft van 2022 beschikbaar. De gepresenteerde gegevens en duiding komen uit het WoON 2018.

Duiding

Gelderse huishoudens zijn (zeer) tevreden over hun woning (86%) en hun woonomgeving (85%). Woningeigenaren zijn in het algemeen wat positiever over hun woning dan huurders: percentage (zeer)tevreden bij koop (94%) tegenover en huur (73%). Men waardeert de woning over het algemeen (zeer) goed op aspecten zoals sfeer, grootte en indeling; men is in verhoudingsgewijs minder tevreden over de hoeveelheid buitenruimte bij de woning. De meeste mensen ervaren de eigen buurt als prettig om te wonen. Ten opzichte van 2015 is de tevredenheid over de woning licht gedaald (was 88%). De tevredenheid over de woonomgeving is iets toegenomen ten opzichte van 2015 (van 83% naar 85%).

2.17 Woningen en wijken in Gelderland zijn in 2050 duurzaam

Bronhouder: Klimaatmonitor

Duiding

In 2019 is bijna de helft van de Gelderse woningvoorraad voorzien van een geregistreerd energielabel. Van de gelabelde woningvoorraad heeft 42% label A of B en 30% heeft label C. Het aandeel woningen met groene labels (A, B en C) is in de periode 2015-2019 toegenomen van 64% naar 72%. Ruim een kwart van de gelabelde woningen heeft dus nog een D-label of lager en daarmee ligt er nog een grote verduurzamingsopgave. Landelijk ligt het percentage gelabelde woningen iets hoger dan in Gelderland (49%). Het percentage met een groen label ligt landelijk wat lager (67%).

In 2019 is er een infographic "Energietransitie woningen in Gelderland" verschenen.

	2015	2019
Aantal woningen met een geldig label	263.400	412.050
Label A	12%	25%
Label B	19%	17%
Label C	33%	30%
Label D	20%	13%
Label E	9%	7%
Label F	5%	4%
Label G	2%	4%

BBV-indicator woon- en leefomgeving

Restauratievolume

Cijfers over restauratievolume rijksmonumenten (exclusief die met functie woning) hebben betrekking op monumenten waarvan de staat van onderhoud van het casco het matig of slecht is. De eerder gepubliceerde cijfers op waarstaatjeprovincie.nl zijn verwijderd, omdat deze onjuistheden bleken te bevatten. Naar verwachting kunnen we bij de Jaarstukken 2020 de juiste cijfers presenteren.

We weten dat in Gelderland het percentage voor de in een matige of slechte staat verkerende rijksmonumenten al geruime tijd fluctueert tussen ongeveer de 10 en 15%. De stijging of daling van dit percentage is vooral afhankelijk van de economische omstandigheden en de mate van (langdurige) leegstand.

Deze BBV-indicator maakt onderdeel uit van ambitie 3 Natuur en cultuur.

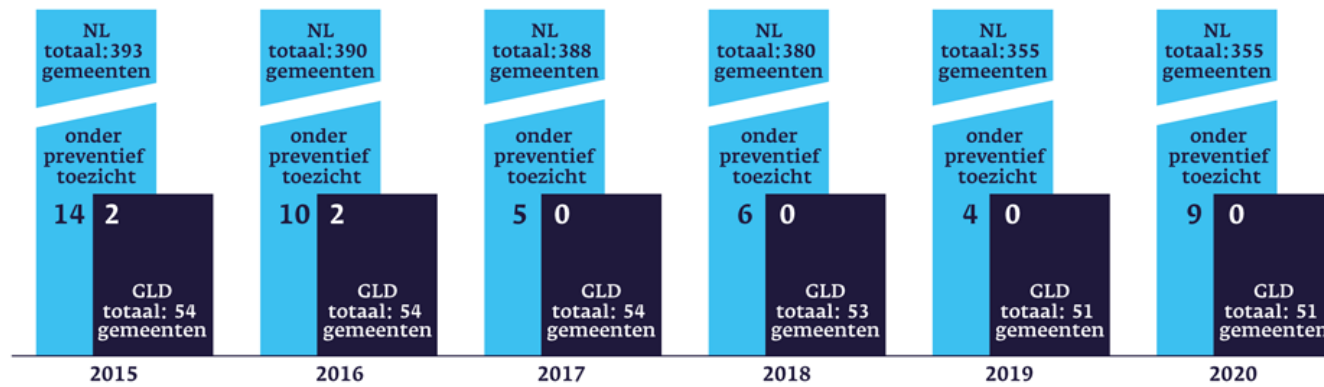
Bestuurskrachtindicatoren (BBV)

Hieronder vindt u twee indicatoren waarvoor wij wettelijk verplicht zijn om deze op te nemen. Het betreffen twee indicatoren die thuishoren bij ambitie 1 Samen voor Gelderland. Zij zijn echter niet rechtstreeks toe te wijzen aan een ambitie van de Omgevingsvisie Gaaf Gelderland.

Gemeenten onder preventief toezicht

Gemeenten staan onder preventief financieel toezicht van de provinciale toezichthouder als er sprake is van een niet meer structureel en reëel sluitende Begroting bij een gemeente.

Hieronder geven wij de aantallen gemeenten per provincie onder preventief toezicht weer (bron: ministerie van BZK).

Opkomst bij verkiezingen

Hieronder geven wij de opkomstcijfers van verkiezingen voor Tweede Kamer, Provinciale Staten en gemeenteraden weer in percentage kiezers/stemgerechtigden (bron: Kiesraad). Deze cijfers zijn ongewijzigd ten opzichte van de Jaarstukken 2019.

